

ELŐSZÓ

Ritka dolog, ha egy könyvtár anyag több évszázadon keresztül egy helyben marad, ráadásul sértetlenül. Talán csak a veronai Biblioteca Capitolare dicsekedhet több mint másfél ezer éves múlttal úgy, hogy azok a könyvek, amelyek a Római Birodalom idején oda kerültek, ma is ott vannak. A sárospataki református könyvtár nem volt szerencsés. Már a XVII. században több részre hullott, és amit a XVIII. és XIX. századi utódok újra összegyűjtöttek, a második világháború vihara megbontotta.

Ez a kötet azonban nem egyszerűen a könyvtár és a könyvek története. Nem annak a politikai gesztusnak a története, amelynek köszönhetően ma a Tiszáninnen Református Egyházkerület a csaknem teljes, a háború előtti gyűjteményét gondolhatja. Sokkal több ennél.

Nyizsnij Novgorodban a könyvtáros kollégák magukénak érezték ezeket a visszaadott könyveket. Elkészítették katalógusukat, a könyvek a számukra távoli nyugat-európai könyvkiadás remekeit jelentették, amely könyvkiadásról ők az iskolákban úgy tanultak, hogy magukat a könyveket nem láthatták. Vannak Oroszországban kiváló könyvtörténeti írók. Kérdezhetik tehát: miért ne mi őrizzük tovább ezeket a könyveket is? Aki kutatni akarja ezeket, jöjjön el hozzánk, dolgozzunk együtt. Nos, a tanulmányokban megtalálhatják a választ erre a felvetésre.

Ahogy a könyvek hazaértek, abba a közegbe kerültek, ahonnan kizsákmányolták őket, a szakemberek, ez esetben a magyar szakemberek többet, mást tudtak róluk mondani. Nem egyszerűen a kora újkori Európa írott örökségének a részét látják bennük, hanem a magyarországi műveltség tanúit. Azok a töredékek, amelyek értelmezhetetlenek annak a művelődéstörténeti múltnak az ismerete nélkül, amelyben születtek, most értelmezést nyertek. Egy ismert, de nem kellően elemzett régi magyar szöveg (Balassi) szerzőségi kérdéseit csak a mostani alapos filológiai elemzéssel lehet megválaszolni. Vagy mit ér Kazinczy Ferenc néhány könyve Nyizsnij

Novgorodban, ha könyvtárának nagy részét Sárospatakon őrzik. A történeti egység most más tanulságokkal szolgál a múlt vallatója számára.

A közös munkának azonban megvan a maga értelme. Most, hogy – ahogy a tanulmányok mutatják – számos filológiai kérdés tisztázást nyert, az orosz kollégák is meggyőződhetnek arról, hogy nem elég egyszerűen könyvtörténeti emlékként értelmezni a régi nyomtatványokat. Az írott örökség, annak az ismeretek generációról generációra történő áthagyományozásának nyugati keresztény módja más, mint amelyet ők ismernek jobban. Ahogy mi tanulhatunk az ő orosz könyvtörténeti elemzéseiből, ők is fontos ismereteket nyerhetnek a mi tanulmányainkból. Ezek a tanulmányok azonban soha sem születhettek volna meg, ha a sárospataki gyűjtemény a kettészakítottság állapotában maradt volna. És ezért fontos számunkra az is, hogy a még hiányzó töredékek, könyvek előkerüljenek.

Monok István
az Országos Széchényi Könyvtár
főigazgatója